

مروری بر وضعیت

صندوق‌های بانزشتگی

ایران دارای ۱۷ صندوق بانزشتستگی است که در مجموع حدود ۲۸ میلیون مشترک و مستمری‌بگیر اصلی را تحت پوشش قرار داده است. این درحالی است که اکثر این صندوق‌ها در پرداخت حقوق و مزایای بانزشتستان خود، از محل منابع داخلی، با مشکل مواجه هستند و در قوانین بودجه سالیانه مبالغی برای کمک به آنها در نظر گرفته می‌شود، به طوری که روند سهم اعتبارات اختصاص یافته به صندوق‌های بانزشتستگی مذکور به کل منابع عمومی بودجه، از ۱۱ درصد در قانون بودجه سال ۱۳۹۶ به ۱۷ درصد در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ افزایش یافته است.

بر اساس گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، در حال حاضر در ایران ۱۷ صندوق بانزشتستگی وجود دارد که در مجموع حدود ۲۸ میلیون مشترک و مستمری‌بگیر اصلی را تحت پوشش قرار داده‌اند. اکثر این صندوق‌ها، قادر به پرداخت حقوق و مزایای بانزشتستان خود از محل منابع داخلی نبوده و در قوانین بودجه سالیانه مبالغی برای کمک‌های آنها در نظر گرفته می‌شود، اگرچه ردی از کمک‌های اختصاص یافته به بسیاری از این صندوق‌ها در بودجه عمومی وجود ندارد. از منظر بودجه‌ای، نکته قابل تأمل در این خصوص، رشد فزاینده مقدار این کمک‌ها در اثر اتخاذ تصمیمات هزینه‌ساز برای صندوق‌ها و همچنین رسیدن تعداد قابل توجهی از شاغلین فعلی به سن بانزشتستگی است.

بر اساس جداول بودجه، میزان اعتبارات در یافتی صندوق‌ها از ۴۵۳ هزار میلیارد تومان در سال ۱۴۰۳ به ۷۷۷ هزار میلیارد تومان در سال ۱۴۰۴ رسیده است. این در حالی است که اعتبار کمکی به صندوق‌های دستگاہی غیر پایدار، همچون صندوق بانزشتستگی کارکنان صداوسیما، و صندوق بانزشتستگی کارکنان بانک‌ها، در این آمار لحاظ نشده است. تا اسفندماه سال ۱۴۰۲، حدود ۹/۲ میلیون نفر به عنوان بیمه‌شده و مستمری‌بگیر اصلی در سازمان تأمین اجتماعی، حدود ۲.۵ میلیون نفر به عنوان مشترک اصلی در صندوق بانزشتستگی کشوری، حدود ۳ میلیون نفر مشترک اصلی صندوق روستاییان و عشایر و حدود ۱۰.۳ میلیون نفر مشترک اصلی صندوق تأمین اجتماعی نیروهای مسلح بوده‌اند. تعداد مشترکین سایر صندوق‌های بانزشتستگی دستگاہی نیز در مجموع حدود ۷۰۰ هزار نفر تخمین زده می‌شود.

از بین صندوق‌های بانزشتستگی، صندوق بانزشتستگی کشوری، سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح، صندوق بانزشتستگی کارکنان فولاد و صندوق وزارت اطلاعات از طریق منابع داخلی خود قادر به پرداخت حقوق و مزایای بانزشتستان خود نبوده و در بودجه سالیانه به صورت مستقیم مبالغ قابل توجهی به آنها اختصاص می‌یابد. البته اکثریت صندوق‌های دستگاہی نیز این وضعیت را دارند، با این تفاوت که کمبود درآمد آنها از طریق دستگاه مادر (مانند سازمان صداوسیما و...) تأمین می‌شود. لذا این ارقام به صورت شفاف در بودجه عمومی ذکر نمی‌شود. برای مثال، تأمین اعتبار حدود ۵۴۰۰ میلیارد تومان از هزینه‌های صندوق بانزشتستگی کارکنان صداوسیما در سال ۱۴۰۴ از محل بودجه سازمان صداوسیما انجام شده است.

به طور سالانه، درصد قابل توجهی از کل مصارف بودجه عمومی مختص به کمک به بازپرداخت تعهدات صندوق‌های بانزشتستگی است. روند سهم اعتبارات اختصاص یافته به صندوق‌های بانزشتستگی مذکور به کل منابع عمومی بودجه، از ۱۱ درصد در قانون بودجه سال ۱۳۹۶ به ۱۷ درصد در لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ افزایش یافته است.

در حال حاضر، سازمان تأمین اجتماعی بزرگترین صندوق بانزشتستگی کشور محسوب می‌شود. منابع مصوب در بودجه سازمان تأمین اجتماعی در سال ۱۴۰۳ به میزان ۹۶۸ هزار میلیارد تومان در نظر گرفته شده که ۷۰ درصد از این منابع از محل وصولی‌های ناشی از حق بیمه، ۲۰ درصد از محل وصول تعهدات دولت و ۷ درصد وصولی حاصل از سرمایه گذاری‌ها و فروش دارایی در نظر گرفته شده است. در صندوق‌های بانزشتستگی با تأمین مالی از روش تعادل منابع- مصارف، بخش عمده منابع مالی از حق بیمه‌های پرداختی بیمه‌شدگان فعلی تأمین می‌شود. در سازمان تأمین اجتماعی نیز این موضوع برقرار بوده و در طول حیات سازمان، همواره حق بیمه‌های دریافتی اصلی‌ترین بخش تأمین منابع بوده است که در سال‌های اخیر با روندی نوسانی از ۵۴ درصد در سال ۱۴۰۱ تا ۷۰ درصد در سال ۱۴۰۳ تغییر داشته است. از این رو، باید در نظر داشت که اصلاحات مؤثر بر درآمد‌های حاصل از حق بیمه، همچون اصلاحات پارامتریک، گریزناپذیر بوده و اصلاحات در سایر بخش‌ها نمی‌تواند جایگزین این دست اصلاحات باشد.

بانزشتگان

گزارش

مهناز مهرداد

روزنامه نگار

طبق اعلام مؤسسه تحقیقات جمعیتی، تعداد سالمندان در کشور با سرعتی معادل پنج برابر رشد کل جمعیت در حال افزایش است. در این سال‌ها، سخنان زیادی درباره مواجهه با بحران سالمندی گفته شده است. در این میان، با اوج گرفتن جمعیت سالمندی، بر تعداد بانزشتستان نیز افزوده خواهد شد تاجایی که براساس اعلام مرکز آمار ایران، تعداد بانزشتستگی قطعی (بالای ۶۵ سال) کشور در بازه زمانی ۱۴۰۱ تا ۱۴۱۵ به حدود دو برابر افزایش می‌یابد و طی ۱۴ سال، ۵.۵ میلیون نفر به جمعیت بانزشتستان کشور اضافه خواهد شد.

مواجهه با این چشم‌انداز ایجاب می‌کند که بررسی مسائل بانزشتستگی با دقت بالا و موشکافی در دستور کار قرار گیرد و برای رفع بحران‌های این حوزه گام‌هایی اساسی برداشته شود.

بر این اساس، هدف‌همین نشست پوشش عدالت شغلی با عنوان «عدالت سالمندی با تأکید بر مطالبات بانزشتستان» با همکاری پلتفرم کارزار برگزار شد.

در این پویش که با حضور کنشگران مدنی حوزه بانزشتستگی، اعضای گروه پیوست عدالت در حوزه بهزیستی و جمعی از نمایندگان جامعه بانزشتستگی کشور که پیش از این با تهیه کارزارهایی نسبت به اعلام چالش‌ها، مشکلات و مطالبات خود اقدام کرده بودند، برگزار شد، دغدغه‌ها و چالش‌های جامعه بانزشتستگی از زوایای مختلف مورد بررسی قرار گرفت. همچنین، در این جلسه چهار ساعته، که با حضور و گرداندگی مرضیه ادم، مدیرکل رصد و پایش عمومی معاونت راهبردی ریاست جمهوری، دنبال شد، برخی اساتید دانشگاهی به طرح نقطه‌نظرات خود پرداختند و در نهایت رضا مسلمی، معاون فنی و امور بیمه‌ای صندوق بانزشتستگی کشوری، نماینده اسماعیل گرجی پور، معاون رفاه و امور اقتصادی وزیر کار، و وحید روحی نماینده صندوق بانزشتستگی کشوری به پاسخگویی به سئوالات و مطالبات حاضران جلسه پرداختند.

بهبود کیفیت بیمه تکمیلی، درمان، موضوعات معیشتی، بحث همسان‌سازی حقوق بانزشتستگی، وام اضطراری بانزشتستان، تسهیلات رفاهی اختصاص یافته به جامعه بانزشتستگی، پرداخت سختی کار و حق اشعه، عدم پرداخت برخی موقوفات، تغییر وضعیت عیدی بانزشتستان از کارگری به کارمندی، مسائل بانزشتستان دستگاه‌هایی که طبق اصل ۴۴ به بخش خصوصی واگذار شدند، ساماندهی وضعیت صندوق‌های بانزشتستگی، شفافیت احکام بانزشتستگی از جمله مواردی بود که در این نشست به شیوه‌های مختلف از سوی اقشار مختلف بانزشتستان از جمله نمایندگان فرهنگیان، بانزشتستان شبکه بانکی، وزارت بهداشت و غیره مورد سؤال و مطالبه قرار گرفت.

تجربه ناهمگون سالمندی

شیوا پروائی، استاد جامعه‌شناسی دانشگاه تهران، به عنوان نماینده بخش دانشگاهی در این پویش اظهار کرد: «نتایج پژوهش‌های ۱۵ ساله بنده در حوزه سالمندی به خوبی موید صحبت‌ها و دغدغه‌های نمایندگان جامعه بانزشتستگی است، چرا که احساس تبعیض در برخورداری از خدمات و نابرابری از مواردی است که در پژوهش‌ها نیز شاهد آن هستیم. تفاوتی که میان جمعیت شاغل و بانزشتستان وجود دارد در پژوهش‌ها نیز مشهود است و متأسفانه در موارد متعدد از نظر معیشتی بخشی از جمعیت سالمندی کشور شرایط مساعدی نداشته و در وضعیت تورمی موجود ناچار شده‌اند از سبک زندگی پیشین خود فاصله بگیرند و بطور مثال چنانچه در گذشته در تهران سکونت داشتند راهی شهرهای آقماری اطراف تهران مانند پردیس و پرنده شوند.»

وی ادامه داد: «به عبارت دیگر، در گذر زمان، سطح رفاه و کیفیت زندگی بخشی از جامعه بانزشتستگی و سالمندی کشور دچار افت شده و بخشی از این افراد ناچار شده‌اند برای تأمین هزینه‌های زندگی خود بار دیگر در مشاغل غیر رسمی مشغول به کار شوند. برخی نیز مسکن خود را از دست داده‌اند و در کل این بخش از جامعه با چالش‌های متعدد دست و پنجه نرم می‌کنند. البته با وجود این، باید به این نکته نیز توجه داشت که سالمندی در کشور ما تجربه بسیار ناهمگونی است و بسیاری از سالمندان فاقد شکل و صنفی هستند که صدای آنها شنیده شود.»

پروائی همچنین به پژوهش‌های انجام‌شده اشاره کرد و افزود: «طبق بررسی‌های صورت گرفته، مستمری ۲۵ درصد از بانزشتستان صندوق بانزشتستگی کشوری کمتر از حداقل حقوق جمعیت شاغل بوده و از سوی دیگر حدود ۶۰ درصد جمعیت بانزشتستگی کشور مستمری‌هایی کمتر از خط فقر دریافت می‌کنند.»

این استاد دانشگاه در عین حال یادآور شد: «تجربه سالمندی در کشور ما تجربه بسیار ناهمگونی است و بسیاری از سالمندان کشور فاقد صنف و تشکلی هستند که باعث شنیده شدن صدای آنها شود.»

طاهره نقی‌ئی، دبیرکل سازمان معلمان ایران، نیز در این

مراسم به جمعیت ۱/۸ میلیون نفری بانزشتستان فرهنگی اشاره کرد و با بیان اینکه لازم است اقدامات اثرگذاری در زمینه بهبود شرایط معیشتی و درمانی بانزشتستان صورت گیرد، بر لزوم هماهنگی و اتحاد نمایندگان جامعه بانزشتستگی در پی گیری مطالبات تأکید کرد.

چرا برخی بانزشته‌ها افزایش حقوق کمتری دارند؟

رضا مسلمی، معاون فنی و امور بیمه‌ای صندوق بانزشتستگی کشوری، را می‌توان چهره صبور و باحوصله این نشست دانست که در تمام مدت جلسه با آرامش و طمأنینه در گام اول شنوای دغدغه‌های جامعه بانزشتستگی شد، و در گام بعد در صحبت‌های خود تلاش کرد در حد توان به تمامی پرسش‌ها پاسخ داده و در حین مدت برگزاری نشست، و پس از آن، تک به تک به پاسخگویی به ابهامات و سئوالات جمعیت حاضر بپردازد. او حتی در بخشی از صحبت‌های خود نیز تأکید کرد که بخش‌هایی از اظهاراتش جنبه کارشناسی داشته و بحث‌های کارشناسی اش با اظهاراتی که مرتبط با سمت و جایگاه او است، متفاوت است.

مسلمی در پاسخ به گلایه‌هایی که از سویی بانزشتستان

درباره کیفیت بیمه تکمیل درسان آنها مطرح شده بود،

توضیح داد: «لازم است در گام اول به لزوم یک عدم لزوم

بهره‌مندی و برخورداری از بیمه تکمیلی بیندیشیم و درباره

این صحبت کنیم که اصلاً آیا لازم است چنین بیمه‌ای

استفاده شود یا خیر؟»

وی ادامه داد: «تمام بانزشتستان کشور در گام اول دارای یک بیمه پایه هستند و از زمانی که وارد بازار کار شده‌اند، به عنوان بیمه‌پرداز بخشی از حقوق ماهانه آنها به این حساب واریز شده است. حال، در دوران جوانی ممکن است افراد استفاده کمتری از خدمات درمانی داشته باشند و به واسطه پایین بودن سن، کمتر با بیماری مواجه شوند، اما در دوران بانزشتستگی به‌طور طبیعی حجم نیازهای درمانی افراد

او همچنین به موضوع متناسب‌سازی حقوق بانزشتستان، که گلایه‌های متعددی در ارتباط با آن مطرح شده بود، پرداخت و اظهار کرد: «قانون برنامه هفتم توسعه دستورالعملی را در این حوزه تصویب کرده که بر اساس آن، لازم است طی یک دوره سه ساله حقوق بانزشتستان به ۹۰ درصد مشاغل مشابه و هم‌تراز آنها تبدیل شود. البته اجرای این قانون منوط به تصویب آیین‌نامه اجرایی هیئت وزیران شده است که این آیین‌نامه تدوین، و مقرر شده است که دستورالعمل مرتبط با آن نیز تدوین شود.»

مسلمی ادامه داد: «در این میان، باید تاجایی که ممکن است شناسایی و تفکیک گروه‌های شغلی مورد توجه قرار گیرد، چرا که حقوق بانزشتستان و جمعیت شاغل در بخش‌های مختلف متفاوت است. به طور مثال، ما باید بگوییم حقوق شاغلان آموزش و پرورش چقدر است که بتوان ۹۰ درصد آن را به تنایب برای بانزشته نیز لحاظ کرد.

حتی با توجه به این شبیه ممکن است بانزشتستان برخی دستگاه‌ها شامل افزایش حقوق هم نشوند. بر همین اساس، باید جداول متنوعی طراحی شود و تمام گروه‌ها مورد بررسی قرار گیرند. در حال حاضر، ۲۰ گروه مشاغل مشابه و هم‌تراز شناسایی شده و همچنان حدود ۱۴ تا ۱۵ مورد باقی مانده که ممکن است تعداد افراد زیرمجموعه این بخش‌ها به ۱۰ هزار نفر هم نرسد اما باید به دقت این موارد بررسی شود که قطعاً این کار دشواری‌های خاص خود را دارد و باید تمامی قوانین و آئین‌نامه‌ها و مباحث مرتبط با سختی کار و غیره مورد توجه قرار گیرد.»

معاون فنی و امور بیمه‌ای صندوق بانزشتستگی کشوری بحث شفاف سازی در متناسب‌سازی را یکی دیگر از مواردی برشمرد که در دستور کار قرار دارد.

او در این باره اظهار کرد: «از سال آینده، تمام آیت‌م‌هایی که در محاسبه حقوق و همسان‌سازی مورد توجه قرار دارد، در حکم بانزشتستان نیز می‌آید.»

معاون فنی و امور بیمه‌ای صندوق بانزشتستگی کشوری همچنین یادآور شد: «نظر به اینکه بحث همسان‌سازی حقوق مربوط به بانزشتستان پیش از سال ۱۴۰۳ است، این رویکرد برای بانزشتستان امسال حداقل در سال جاری لحاظ نخواهد شد.»

ضرورت ایجاد شورای عالی سالمندی

احمد دلبری، استاد دانشگاه و مشاور عالی سازمان بهزیستی در امور سالمندان، از دیگر سخنرانان این پویش بود که در ابتدای صحبت‌های خود تأکید کرد که بیش از ۱۰ سال است در زمینه مطالبات بانزشتستان در تلاش است و حال برای اولین بار دولت صدای آنها را شنیده است.

او ایجاد و تشکیل شورای عالی سالمندی، با ۱۸ عضو به ریاست معاون اول رئیس جمهور، را گامی مؤثر در زمینه شنیده شدن صدا و مطالبات بانزشتستان دانست و گفت: «مقرر شده، این شورا هر دو تا سه ماه یک جلسه داشته باشد، اما باید توجه داشت که پدیده سالمندی در کشور نیازمند توجه بسیار است. اگر ما تا چند سال پیش از بحران سالمندی می‌گفتیم، اکنون با ابربحران سالمندی مواجهیم و چنانچه به این مسئله توجه نشود

• یکشنبه ۲۸ بهمن ۱۴۰۳ • شماره ۴۶۹

طی سال‌ها و دهه‌های آتی با مشکلات بسیاری مواجه خواهیم شد.»

این استاد دانشگاه، با یادآوری اینکه سال گذشته ۱۵ درصد منابع کشور صرف صندوق‌های بانزشتستگی شده است، اظهار کرد: «وضعیت فعلی بسیار حساس است و اگر صحبت‌های کارشناسانه شنیده نشود، در سالیان پیش رو مشکلات و چالش‌های بیشتری ایجاد می‌شود.»

دلبری در بخشی از صحبت‌های خود نیز به مشکلات میشتی قشر سالمند، و دشواری‌هایی که در نگهداری از سالمندان ایجاد می‌شود، اشاره کرد و گفت: «بخش قابل توجهی از سالمندان ساکن بهزیستی افراد مجهول‌الیهویه هستند.»

او در ادامه خطاب به بانزشتستان اظهار کرد: «اگرچه برخی مطالبات شما کاملاً برحق است، اما باید به سلامت خود نیز توجه داشته باشید. گاه پی‌گیری برخی مطالبات چنان جامعه سالمند و بانزشته را با استرس و فشار مواجه می‌کند که سلامت آنها تحت الشعاع قرار می‌گیرد. در این قشر بخشی از هزینه‌ها، نگرانی‌ها و مطالبات مرتبط با درمان است و سازمان‌های جهانی نیز دائماً بر لزوم توجه به سلامت تأکید دارند. بنابراین در کنار پیگیری مطالبات باید بلد باشیم که چگونه سالمندی کنیم و مراقب سلامت خود و سالمندان اطرافمان باشیم.»

مشاور عالی سازمان بهزیستی در امور سالمندان همچنین به پیگیری‌هایی که در زمینه ایجاد نشاط در میان بانزشتستان صورت گرفته است، اشاره کرد و افزود: «در این زمینه، تفاهم‌نامه‌ای نیز به امضا رسیده تا در ساعات پس از تعطیلی، مدارس تبدیل به پاتوق‌هایی برای دوره‌می سالمندان شوند تا با توسعه ارتباطات فردی و قرار گرفتن در جمع‌های دوستانه و خاطره‌گویی، کمی شرایط برای سالمندان تلطیف شود.»

درمان، اولویت اول وزارت کار

دکتر گرجی‌پور، معاون رفاه و امور اقتصادی وزیر کار، از دیگر مدعوین این پویش بود که به دلیل لزوم حضور او در جلسه دیگری، نماینده وی در این مراسم به صحبت پرداخت، و با تأکید بر اینکه در دوره جدید مدیریتی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی جلسات متعددی درباره موضوعات بانزشتستگی با سازمان تأمین اجتماعی و صندوق بانزشتستگی کشوری برگزار شده، اظهار کرد: «یکی از مهم‌ترین دغدغه‌ها مسئله درمان بود که جزو اولویت‌ها قرار گرفته و با توجه به مسئولیت‌هایی که ماده ۸۵ قانون خدمات کشوری بر عهده سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی گذاشته، مکاناتب و پی‌گیری‌هایی در این حوزه صورت گرفته و برای همکاری بیشتر در تدوین آیین‌نامه‌های این بخش اعلام آمادگی کرده‌ایم.»

او همچنین به پی‌گیری‌های صورت گرفته از سوی دولت اشاره کرد و با بیان اینکه در برنامه هفتم توسعه حکم صریحی در رابطه با توسعه درمان بانزشتستان دیده نشده، از تلاش‌های مجدد وزارت کار در این راستا خبر داد.

نماینده معاون وزیر کار در ارتباط با بهبود شرایط دسترسی به بیمه‌های تکمیل درمان نیز تصریح کرد: «صندوق بانزشتستگی کشوری از ابتدا ماهیت بانزشتستگی داشته و سازمان تأمین اجتماعی ماهیتی متفاوت دارد. بر این اساس، از ابتدا بحث درمان در اصل ۸۵ قانون خدمات کشوری هم در حوزه مسئولیت صندوق‌ها نبوده است. حال نیز، ما این را قبول داریم که ممکن است مشکلاتی در بیمه تکمیل درمان وجود داشته باشد و برای رفع این مشکلات پی‌گیری می‌کنیم اما در نهایت اینکه حتی یک روز هم بیمه تکمیلی قطع شود برای بسیاری از بانزشتستان مشکل‌ساز خواهد بود.»

وحید روحی، دیگر نماینده صندوق بانزشتستگی کشوری در این همایش، در پاسخ به بانزشتستانی که منتقد قطع شدن خدمات مسافرتی صندوق بودند، توضیح داد: «اولویت آن است که اگر خدمتی ارائه می‌شود برای تمام بانزشتستان باشد، بر برخورداری و بهره‌مندی از آن عدالت وجود داشته باشد. بر این اساس، شایسته است اگر منابع مالی صرف ارائه خدمتی می‌شود آن خدمت به مساوات برای تمامی بانزشتستان در دسترس باشد.»

او در پاسخ به مواردی که درباره تأخیر در دریافت وام اضطراری مطرح شده بود، گفت: «بیش از ۱۱۶ هزار درخواست دریافت وام اضطراری داریم که طیبیی است پرداخت تسهیلات به تمام این افراد نیازمند بودجه‌ای قابل توجه در حد ۲۶ همت خواهد بود. تأمین این مبلغ کار آسانی نیست و در پرداخت این تسهیلات نیز بانک صادرات بر اساس رتبه‌بندی بانزشتستان اقدام می‌کند و اولویت با افرادی است که تاکنون از این تسهیلات برخوردار نشده‌اند.»

نماینده صندوق بانزشتستان کشوری، با اشاره به اینکه حدود ۷۰۰ کانون بانزشتستگی در کشور وجود دارد، اظهار کرد: «این احتمال وجود دارد که در سال آینده شاهد اتفاقات خوبی در این بخش باشیم و مجمع عالی قانون‌های بانزشتستگی ایجاد شود. چنانچه این امر محقق شود قطعاً می‌توان مسائل بانزشتستگی را بهتر هدایت و مدیریت کرد.»